Lauri Tarasti
Ministeri

10.11.2016

Lausunto asiassa U 4/2016 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan parlamentin päätöslauselmasta EU:n vaalisäädöksen muuttamiseksi

Perustuslakivaliokunnalle

Esitän kunnioittavasti lausuntonani ehdotuksesta Euroopan parlamentin päätöslauselmaksi EU:n vaalisäädöksen muuttamiseksi seuraavan.

Vaalisäädöksen muutoksen valmistelun edetessä muutokset ovat merkittävästi lieventyneet ja ovat nyt enimmäkseen teknisluontoisia. Suomen vaalilainsäädäntö täyttää nykyisellään myös ehdotettujen muutosten mukaisen EU:n vaalisäädöksen vaatimukset. Tämä on seurausta muun muassa siitä, että ehdotuksista yhteisestä vaalipiiristä ja ehdokkaiden nimeämisestä komission puheenjohtajaksi on luovuttu.

Muutetun vaalisäädöksen tulisi olla voimassa vuoden 2019 europarlamenttivaaleissa. Kun nyt ehdotetut muutokset ovat vähäisiä, näiden vaalien suurin muutos johtuu Brexitistä eli Iso-Britannian jäämisestä pois vaaleista, jos Brexit toteutuu. Yhdistyneellä kuningaskunnalla on Euroopan parlamentissa 73 paikkaa eli lähes 10 % kaikista paikoista. Tuskin on vielä pohdittu sitä, jäävätkö nämä paikat täyttämättä vai laajennetaanko muiden jäsenvaltioiden edustajat täyttämään ne. Ensin mainittu vaihtoehto olisi toivottava parlamentin suuren koon vuoksi.

Esitän kuitenkin eräitä kommentteja vaalisäädöksen muutosehdotuksista Suomen kannalta.

1. Ehdotetussa 4 artiklassa jäsenvaltioille sallittaisiin ennakkoäänestys, postiäänestys ja sähköinen tai nettiäänestys. Tämä on tietenkin tätä päivää, mutta sen toteuttaminen tulisi vaikeaksi, koska samassa artiklassa jäsenvaltiot velvoitettaisiin varmistamaan vaalituloksen luotettavuus, äänestyslippujen salaisuus ja henkilötietojen suoja.

2. Ehdotetun 7 artiklan luettelossa on säilytetty säännös siitä, että Euroopan parlamentin jäsenenä ei voi olla kansanedustaja. Tämän vuoksi Suomen perustuslain 28 §:n 1 momentin mukaan edustajantoimen hoitaminen keskeytyy siksi aikaa, jonka kansanedustaja toimii Euroopan parlamentin jäsenenä. Mutta 7 artiklassa on myös säilytetty mahdollisuus kansallisesti laajentaa tätä luetteloa. Kysymykseen saattaisi tulla mahdolliset maakuntavaltuutetut, joita alun perin ajateltiin sisällyttää EU:n vaalisäädökseenkin. Harkintaa tästä ei tietääkseni Suomessa ole suoritettu eikä parhaillaan lausuntokierroksella olevassa maakuntalakiluonnoksessa ole tästä mitään.

3. Ehdotuksen uusi 9 a artikla sisältää velvoitteen jäsenvaltioille myöntää europarlamenttivaaleissa äänioikeus kolmannessa valtiossa asuville omille kansalaisilleen. Suomen vaalilainsäädännössä ulkosuomalaiset saivat äänioikeuden jo vuonna 1972.

4. Artiklan 9 toiseen momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, joka velvoittaa jäsenvaltiot sisällyttämään lainsäädäntöönsä kaksoisäänestämisestä tehokkaat, suhteelliset ja ennakkoestävät rangaistukset. Suomessa rikoslain 14 luvun 3 §:ssä on säädetty vilpillisestä äänestämisestä näin:
   Joka yleisissä vaaleissa tai yleisessä äänestyksessä äänestää ilman äänioikeutta, toisen nimissä tai useamman kuin yhden kerran, on tuomittava vilpillisestä äänestämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.

5. Uusi artikla 9 b sisältää tärkeitä kannatettavia uusia säännöksiä. Jäsenvaltiot velvoitetaan osoittamaan yhteysviranomaisen, joka on vastuussa äänestäjiä ja ehdokkaita koskevien tietojen vaihtamisesta kaksoisäänestämisen ja kaksoisehdokkuuden estämiseksi. Yhteysviranomainen on velvollinen ilmoittamaan muiden jäsenvaltioiden yhteysviranomaisille sellaisista vaaliluetteloihin otetuista henkilöistä ja ehdokkaiksi hyväksytyistä, jotka eivät ole sen omia kansalaisia.

   Suomessa ilmoitukset lähettää ja vastaanottaa Väestörekisterikeskus. Käytännössä ulkomailta tulleet ilmoitukset ovat usein olleet myöhässä taikka puutteellisia, jos niitä on ollenkaan joistain valtioista lähetetty. Artikla 9 b on tarpeen ja saattaa parantaa tämä kysymyksen hoitamista. Vaalien jälkeen ei nimittäin enää tehdä mitään tarkistuksia kaksoisäänestämisestä.

6. Artiklaan 10 ehdotetaan lisättäväksi säännös europarlamenttivaalien yhtaikaisesta päättymisestä siten, että vaalien tulee päättyä kaikissa jäsenvaltioissa viimeistään sunnuntaina klo 21 Keski-Euroopan aikaa, mikä Suomessa on klo 22. Vaalituloksen voi virallisesti julistaa vasta tuon ajan jälkeen. Suomessa virallisen julkistamisen on tulkittu tapahtuvan vasta vaalien tulos vahvistettaessa vaalien jälkeisenä keskiviikkona.

7. Artiklassa 11 säädettäisiin, että europarlamenttivaalit järjestetään kesäkuun ensimmäisenä täytenä viikkona viiden vuoden välein. Jos se ei ole mahdollista, komissio neuvoteltuaan europarlamentin kanssa määrää toisen vaaliajan enintään kaksi kuukautta ennen tai enintään yhden kuukauden jälkeen säännönmukaisen vaaliajan. Suomen kannalta vaaliajan aikaistaminen voisi tuoda vaalit lähelle pääsiäistä ja myöhentäminen lähelle juhannusta, minkä vuoksi suurta siirtoa vaaliaikaan ei voi pitää toivottavana.

   Parhaillaan selvitetään vuonna 2019 eduskuntavaalien ja europarlamenttivaalien yhdistämistä, sillä kun eduskuntavaalien vaalipäivä siirrettiin huhtikuun kolmanneksi sunnuntaiksi (kuten kunnallisvaaleissakin tehdään), tuo aika on suhteellisen lähellä so. vain 6-7 viikkoa europarlamenttivaalien vaalipäivästä.

Kuten edellä esittämistäni kommenteista käy ilmi, minulla ei ole mitään vakavampaa huomautettavaa EU:n vaalisäädöksen nyt vireillä olevasta uudistamisesta.